

BLICHERNOTER indeholder:
60-års jubilæum i Teatermuseet
Blicherprisen til Ida Jessen
Johs. Riis' motivering
Helle Frismans motivering
Ida Jessen: Takketale
Helle Frisman: Referat af Seminar på Skærum Mølle
Sommerreise i Sverrig, præsentation
Blicherlæsning: Juleferierne
Meddelelser

Nyt fra Blichermuseerne:

Blichermuseet på Herningsholm:
 Ring til museet og aftal besøg. 9626 1900
www.museummidtjylland.dk
 Administrationen for Museum Midtjylland
 Museumsgade 32, 7400 Herning
 Tlf.: 9626 1900. Fax. 9626 1901
herningmuseum@herningmuseum.dk

Blicheregnens museum: Udstillinger:
Tidsrammer. Vinterudstilling af malerier.
 Maj-sept. man.- fre. 9-16, lør. - søn. 11-17.
 For resten af året se hjemmesiden el. ring 8720 5030
blicherarkiv@blicheregnensmuseum.dk
www.blicheregnensmuseum.dk

Malvinas Hus Spentrup: Udstillinger
 1. april til 1. okt. lør. og søn. kl. 14-17.
 Fra 15. juni til 11. aug. også åbent tir. og ons. 14-17 tlf. 8647 7047
 mail: bentogbirthe@mail.tele.dk

E Bindstouw i Lysgaard:
 1. juni til 31. august, tirsdage til søndage fra kl. 10-17. Se hjemmeside.
 En del af selskabets bogudgivelser kan købes på museerne.

Bestyrelsen for Blicher-Selskabet
 Formand: Operasanger Erik Harbo
 Næstformand: Lektor Helle Frisman
 Sekretær og kasserer: Kursusleder James Lerche
 Skuespiller Paul Hüttel
 Museumsleder Hans Kruse
 Museumsdirektør Bent Bang Larsen
 Lektor Henrik Ljungberg
 Lektor Dorrit Færk Møller
 Fuldmægtig Peder Porse
 Lektor Thorkild Holm
 Adjunkt Anders Gjesing
 Antal medl.: ca. 600 (360 husstande)
 Medlemsskab: Husstand 150 kr.
 Udland 175 kr. Institutioner: 200 kr.
 Giro-nr 409 0780 (reg. nr. 9570)
 Blicher-Selskabets adresse:
 Havelodden 64, 4000 Roskilde
 Tlf. 46 37 39 20

mail: erik.harbo@mail.dk
 Blichernoter udgives 3 gange årligt
www.blicherselskabet.dk
ISSN 1602-2742

Det er en stor glæde for selskabet at vi i år kan udsende den smukke bog *Sommerreise i Sverrig Aar 1836 og Svithiod*.
 Tak til Hans Kruse for ide og redigering.
 Også tak til Gyldendals designer Sven Reiner Johansen for et fornemt bogdesign og redaktør Vibeke Majnlund.
 Blicher-Selskabets medlemmer kan resten af året købe ekstraeks. af bogen til julegavepris.
 Se vedlagte bogliste

Generalforsamling 2012 afholdes den 11. april i Kompagnistræde.
Indbydelse udsendes i marts måned, men skriv datoen op nu!

BLICHERNOTER

MEDDELELSER FRA BLICHER-SELSKABET

November 2011 redigeret af Erik Harbo www.blicherselskabet.dk

Selskabet blev stiftet 11. oktober 1951

Blicher-Selskabet 60 år
 Se beretning fra Årsfesten

Blicherprisen
 til Ida Jessen

Steen Steensen Blicher

Sommerreise i Sverrig Aar 1836 og Svithiod

ILLUSTRERET AF O. J. RAWERT
 REDIGERET AF HANS KRUSE

BLICHER-SELSKABET OG GYLDENDAL

Årsfesten

Blicher-Selskabet fejrede sit 60 års jubilæum i Teatermuseet i Hofteatret den 9. okt. 2011. Efter velkomsten omtalte formanden Erik Harbo selskabets 60-års jubilæum. Forfatteren Knud Sørensen holdt derpå aftenens festtale, der var viet Blicher. Og formanden for de litterære selskaber Søren Sørensen overbragte en hilsen.

Strygekvartetten Corner spillede 1. sats fra Mozarts Dissonanskvartet.

Derefter fulgte to motiveringer ved Johs. Riis og Helle Frisman. Formanden overrakte prisen og Ida Jessen takkede.

Paul Hüttel læste begyndelsen af *Det første jeg tænker på*.

Dernæst var der pause, hvor der blev udkænket et glas vin til gæsterne.

Efter pausen spillede Corner *Adagio* af Hornemanns Strygekvarteret i D-dur. I en svensk afdeling læste Erik Kühnau digte fra *Svithiod* kommenteret af Erik Harbo. Så fulgte to sange af Gunnar Wennerbergs *Gluntarne* ved Erik Harbo og operasanger Uffe Henriksen med Bente Harbo ved flyglet.

Sidste afdeling bestod af Trækfugledigte læst af Paul Hüttel og Erik Kühnau. Uffe Henriksen sang *Sig nærmer tiden* og *Det er hvidt herude*.

Aftenen sluttede med *Menuet* af Hornemanns strygekvarteret. Næstformanden Helle Frisman sagde tak for i aften og overraskede sammen med selskabets sekretær med en hyldest til formanden. Der overrakte en gave med en hotelovernatning for ham og hans kone, en gavekurv og en smuk hæderspris i form af en inrammet hyldest fra bestyrelsen. Formanden måtte skyndsomst sige tak og gør det hermed en gang til.

Gyldendals direktør Johs. Riis holdt pristalen for Ida Jessen:

Det kan være fuldstændig tilfældigt, det kan også være et tilfælde, der ligner en tanke, det kan være helt overlagt, eller det kan være delvis overlagt; under alle omstændigheder kunne det følgende være et sted at gå ud fra på en dag som denne, da Ida Jessen skal have overrakt Blicherprisen:

Steen Steensen Blicher blev født i 1782 i præstegården i en landsby, der ligger cirka 15 km syd for Viborg. Landsbyen hedder Vium, her boede drengen, indtil han var tretten, og her skrev hans far, Niels Blicher, sit litterære hovedværk, "Topographie over Vium Præstekald" hedder det.

182 år efter Blichers fødsel og 116 år efter hans død, i 1964, blev Ida Jessen født i præstegården i Gram i Sønderjylland og voksede op i præstegården i Thyregod i Midtjylland, og der er faktisk ikke så forfærdelig langt fra Thyregod til den lokalitet, hvor hendes seneste tre romaner foregår, nemlig "Den der lyver", "Det første jeg tænker på" og "Børnene", tre bøger, som man med god ret kan kalde det i hvert fald foreløbige højdepunkt i forfatterskabet.

Det er en lokalitet, man ikke kan finde nogen steder uden for Ida Jessens romaner, hverken på landkort eller i topografiske beskrivelser; men man skal kun halvanden linje ind i trilogiens første bind, "Den der lyver", før vi får at vide, at vi er i Himmerland, og jeg kunne forestille, at det er et sted mellem Viborg og Løgstør, på en af de få flade strækninger der, ikke langt fra Limfjorden og med strandenge ned mod vandet, måske ligger det ikke så

Sommerreise i Sverrig

I forbindelse vores udgivelse af *Sommerreise i Sverrig i Aar 1836 og Svithiod* vil jeg informere lidt om lanceringen af bogen, der fandt sted den 4. november kl. 16 i Malvinas Hus/Blichers mindestue.

Helle Frisman og Birthe og Bent Enevoldsen havde sørget for opdækningen. Redaktør af bogen museumsleder Hans Kruse fortalte om bogens tilrettelæggelse, og der blev læst op af bogen af Helle Frismann og Erik Harbo og sunget et par sange.

Så blev der tid til at se på det lille museum, der især holder åbent om sommeren, men virkelig er et besøg værd.

Dagen før blev bogen præsenteret ved et arrangement i Herning afholdt af bl.a. Fonden for Herningsholm og LOF. Her holdt jeg et foredrag om bl.a. Blichers Sverrigsreise og hvad det kom til at betyde for ham og informerede om selskabets 60-årsjubilæum og resultatet af de mange års arbejde. Herunder var det værd at bemærke, hvor mange personer i Herningområdet, der havde modtaget Blicherprisen. Det var ganske mange. *Erik Harbo*

Blicherlæsning ved Erik Harbo

Vi håber i kommende numre af BN at kunne hjælpe vore medlemmer i deres Blicherlæsning.

Jeg vil her sige et par ord om en af Blichers ferienoveller *Juleferierne* skrevet i 1834 i forbindelse med udgivelsen af *Samlede Noveller* på Steens Forlag i København, i bd. 4. Novellen der flere gange er udgivet i enkeltbind rummer 9 kapitler med titler. Nummereringen ophører efter femte kapitel, og spatieringen af navne, som Blicher havde brugt indtil

dette tidspunkt, forsvinder på samme tidspunkt. Der er nok ikke læst meget korrektur, og Hans Brix har også omtalt nogle af de ejendommeligheder og ulogiske ting, der møder os i novellen. (Se hans *Blicherstudier*).

Men novellen er en festlig beretning, fortalt af rektor ved Randers Latinskole. En ungdomshistorie om dengang, han fandt sin hustru (Alice) på en juleferie på Ulvedal (Ulstrup) inviteret af kammerråd Hansen.

Historien har pudsige afsnit f.eks kane-farten til Ulvedal, en urolig gedebukkenat, Søkaptajnens historie og en slutning, der i høj grad opfylder degnens ordsprog: "Ingen ved – naar Solen staar op – hvordan den vil gaa ned". Historien rummer en smuk naturskildring af en vintermorgen under klapjagten, rektors forelskelse i Alice, som den udvikler sig med hans funderinger over, hvad det er kærlighed gør ved mennesker. For en gangs skyld er det ikke den kvindelige hovedpersons sjælelige psyke, som Blicher analyserer, men derimod rektorens sjælelig uro. – Der er morsomme beskrivelser af det musikliv, der udfolder sig på herregården. Blicher er en fremragende kender af musikmiljøet, som det kunne udfolde sig, når musikkdirektør Fiedler mødte op med sine instrumenter. Her bliver Alices sang en øjenåbner for rektoren, selv om han vender hovedet bort og blot lytter.

Nyd denne storslåede novelle i den søde juletid.

Køb novellen for blot 120 kr. sammen med 12 andre noveller i Knud Sørensens udvalg og efterskrift, Gyldendal.

Se boglisten. Vi har 10 eksemplarer.

land østdansk. (Han tog jo fejl ang. hendens påståede oprindelighed).

Foredragsholderen førte os også igen den herlige strid i 1907, hvor Fynbomalerne skabte furor med deres motivvalg fra plovfuren, og Johs. V. Jensen erklærede: ”Endelig lidt jysk landluft i kunsten”, for fynboerne var åbenbart også en slags jyder og hørte i hvert fald under Jyske Lovs myndighedsområde.

Aakjærs ”Vadmelsfolk” og Johs. V. Jensens ”Himmerlandshistorier” skildrer jyske bønder som overlever, næsten genetisk bestemt til det, og man mindes typer i bl.a. ”E Bindstouw” og ”De tre Helligaftener”. Mange jyske forfattere blev nævnt i foredraget, f.eks. Marie Bregendahl, som skildrer kvinder, der ikke kan frigøre sig uden det går galt – på helt Blichersk vis. Hans Kirk, Jørgen Nielsen og Albert Dam kommer foredragsholderen også forbi for så at standse op ved Knud Sørensen, der i forlængelse af og i samtale med Blicher og Aakjær i særlig grad mestrer ”tale uden om”-teknikken og tavshedsteknikken, det udtaltes betydning. Trækkene illustreredes ved novellen ”Aftenmalkning”. Bregendahls kollektive subjekt genfindes hos Knud Sørensen, man ved, men siger det ikke nødvendigvis. Det træk er særligt fremtrædende i romanerne ”En tid” og ”En befrielse”. Den kollektive fortællelse gennemsyrrer også Erling Jepsens romaner.

Den sproglige modernisme som grundlag for at kunne tale om jyder der ingenting siger præger også Jens Smærup Sørensen og Vibeke Grønfeldt og Peter Seeberg. En særlig jysk tone findes tillige hos Gynther Hansen og Chri-

stian Skov og endelig årets modtager af Blicherprisen, Ida Jessen.

Sammenfattende kan man sige, at foredraget demonstrerede nogle særlige jyske træk i geografi og emnevalg og persontegning kombineret med modernistisk sprogbevidsthed og indkredsede derved en særlig jysk måde at bruge sprog på og førte disse træk tilbage til Blicher.

Hver dag var der studiekreds over novellerne ”Else Sandberg” og ”Le Petit-maitre d’Ecole”.

Om søndagen holdt vi fælles studiekreds. Her tog vi udgangspunkt i forfatterhenvendelsen i ”Præsten i Vejlbjby”, hvor læseren må opdage, at også han er blevet narret af dokumentfiktionen, og i ”Lyst og Labyrinth”, hvor et par nutidige litteraturer bl.a. har moret sig med at ”finde” en ekstra optegnelse fra ”En Landsbydegns Dagbog”. Vi fortsatte således diskussionen af fiktionsspillet og fik derudfra endnu engang kastet lys over de to behandlede novellers tvesyn og flerstemmighed, selv om de ikke var forfattet af Peer Spillemand.

Fortolkningen og moralen er læserens forrettighed.

Efter frokost samledes vi til en kort samtale om de litterære selskabers betydning, også i nordisk sammenhæng.

De tre dages virksomhed viste endnu engang de mange facetter af Blichers forfatterskab og øvrige virksomhed. Han var en jysk forfatter, men meget mere end det. Vi fik ham læst både på jysk, fynsk, københavnsk og rigsdansk. Både foredragene og studiekredsene afspejlede forfatterskabets mangesidige og stedsevarende virkningshistorie.

Birthe Meldgård, Gyldendal, Ida Jessen, Johs. Riis, Gyldendal, Erik Harbo og Helle Frisman

langt fra Farsø.

Stedet hedder Hvium, Hvium med H; men det er alligevel kun jyder, der kan sige Vium og Hvium, så man kan høre forskel, og vi skal endda gøre os umage, og det kan godt være fuldstændig tilfældigt, det kan også være et tilfælde, der ligner en tanke; men det skulle nu ikke undre mig, om det måske er i hvert fald lidt overlagt. Og selvom det ikke skulle være det, kan jeg ikke forestille mig, at Ida Jessen skulle være ked af navneligheden.

Vi kører lige parallellen lidt længere:

For selvom Ida Jessens trilogi nok så meget handler om menneskene i Hvium, så kan man også godt sige, at den er en slags Topographie over Hvium Præstekald, al den stund der ikke kan herske tvivl om, at det ligger Ida Jessen meget på sinde at tegne landskabet op, gøre det synligt og nærværende for læseren, ja,

gøre det til en aktør i historien, en aktør, der bringes i spil med personerne i værket, så sammenhængen mellem personer og landskab og vejrlig bliver tydelig og selvfølgelig på en måde, der sagtens kan bringe Kerstin Ekmans evner i den retning i erindring.

I Hvium er der både kirke og præstegård, der er skole, butikker, marker, veje og enge, haver og træer, større og mindre gårde, større og mindre huse, og de spiller alle sammen en rolle i Ida Jessens bøger. Årstiderne skifter, det regner, og solen skinner, og det er tåget, det sner og blæser; men det er ikke kun topografien,

der interesserer Ida Jessen, det er først og fremmest de mennesker, der bor i Hvium, hun skriver om; det er den psykiske topografi, der er endemålet for det hele, og i modsætning til den bogstavelige, landskabsmæssige topografi er den psykiske topografi forbløffende ens, uanset hvor i verden man slår ned. Det er en af grundene til, at vi læser bøger og gerne bøger, der foregår under fremmede himmelstrøg og i fjerne tider: Omstændighederne, omgivelserne, den historiske og sociale virkelighed kan være radikalt og omstyrtende anderledes; men uanset omstændighederne er der altid noget genkendeligt på færde, vi genkender os selv i de personer fra nær og fjern, som vi læser om.

Og så alligevel ikke helt; heldigvis, - forholdt det sig sådan, at der kun var tale om genkendelse, hvorfor så læse? Nej, den menneskelige natur er så mangfoldig

dig, at der alligevel aldrig er 100 % sammenfald, der er altid noget, der ikke ligner; der er menneskelige egenskaber, der er samlet i kombinationer, vi aldrig har set før. Det læser vi fascineret om, og det er slet ikke så sjældent, at vi synes, vi ligefrem bliver klogere, både på vore nærmeste og på menneskene i almindelighed.

I Hvium er der præst og lærere, organist, læge, dyrlæge og købmand, der er bønder og arbejdsmænd, hjemmegående husmødre og udearbejdende kvinder, og alene den mangfoldighed giver et utal af muligheder for menneskelig lykke og menneskelige tragedier og alt det midt mellem, alt, hvad der kan rummes i de utallige konstellationer, der kan opstå. Kort sagt alt det, der konstituerer den fysiske og sjælelige topografi, der især er genstand for Ida Jessens undersøgelse.

I Hvium lever folk deres daglige liv på den måde, man nu gør det i vore dage: Man skændes lidt med børn eller ægtefælle og tager nogle ture og forsones igen og giver det en chance. Rutinen ligger hele tiden på lur og truer med ked-somhed og rastløshed og længsel efter noget radikalt, noget nyt, fx et velmotiveret opbrud; det er der så nogle, der gør alvor af, dog sjældent med den store lykke eller følelse af frigjorthed til følge. I Hvium sladrer folk om hinanden og ka-

stes ud i katastrofer og tragedier, her bliver man udsat for uoprettelige tab eller kommer til at påføre andre uoprettelige tab, nogen mister et barn og får fra den ene dag til den anden omkalfatret deres tilværelse og opdager, at den virkelighed, de levede i, inklusive de mennesker, de troede, de kendte, ikke er helt,

som de gik og troede eller helst ville tro. Her kommer man til for at slikke sine sår, og her sætter drift og lyst kvinders moderkærlighed på en hård prøve, her tager folk tålmodigheden med sig selv eller hinanden og prøver at finde ud af at tage konsekvensen af det.

Her gør de skiftevis hinanden ondt og forsøger at gøre

det godt igen, for sådan var det jo heller ikke ment. Her bærer man over med sig selv og andre, indtil man ikke orker mere, her fedter nogen sig ind og forstiller sig gør sig til for at komme andre nær, ikke nødvendigvis for det godes skyld, selvom man bestræber sig for at give det udseende af det. Her oplever man pludselig at være i sine sansers vold og foretager sig ting, som får vidtrækkende konsekvenser, ting, som man aldrig havde troet, man kunne finde på at gøre, her svinger man og forsøger at etablere en ny virkelighed, her fortryder man og forsøger at indhente det forsømte, hvad enten

skeptiske kommentarer af S.S. Blicher, "Kjærlighed i Pinen" er en fortælling af Peer Spillemand, verificeret af S.S. Blicher. Der leges en del med henvisninger til andre noveller. I "Ak, hvor forandret" henvises direkte til "Eva" publiceret i et tidligere nummer af "Nordlyset" og "Min syvog tyvende og sidste Kjærlighedshistorie" viser tilbage til de forrige beretninger, hvor Peer altid er vidne til andres lykke og selv har fiasko. Men til sidst bliver han gift, og selvbedraget fortsætter. Hun er en utro havgasse, han kalder hende en stålsat karakter, og endnu engang har fætteren forsynet fortællingen med noter.

Peer er en ustadig karakter, bytte for stemninger og selvbedrag, mange beskæftigelser, (bl. a. frisør som en forfigur S.S. Barber i Nibe), mange kærestes – mest i egen indbildning og trang til snaksomhed og litterære eksperimenter. Den føromtalt noteleg overgås af et helt særligt eksperiment i "To paa een Hest", hvor Peer Spillemand får sin fætter med på at skrive hvert andet afsnit til en novelle, uden at de læser hinandens afsnit, en eksperimenttype, som man senere ser hos f.eks. Jac, Schnack og Høeck.

Sammenfattende karakteriseres Peer Spillemand som et vrængbillede, en karikatur, med en funktion som aflastende stedfortræder, der indgår i med- og modspil med den anden fortæller og i kraft af det i legen med fiktionen. Han er litteratur- og sprogbevidst, f.eks. i Kjeltringliv, hvor alene den lange fortale viser det.

Vores veloplagede foredragsholder sluttede med en oplæsning af et stykke fra "Valbypigen" (1847) på lavkøben-

havnsk, uhyre morsomt – som et udtryk for Peer Spillemands sprogartisteri. Senere diskuterede Deres referent med en kollega baggrunden for denne oplæsning, som vi var lidt usikre på. Men efter en repetition af den morsomme novelle er vi dog overbeviste om, at tonen i "Valbypigen" svarer til Ebbe Rodes i fremsigelsen af "Sangforeningen Morgenrøden", selv om der ikke er anvendt lydskrift som i de jyske fortællinger.

Søndagens foredrag ved Johannes Nørsgaard Frandsen var også særdeles veloplagt, helt i Peer Spillemands ånd med mange perspektiver og tangentialitet og meget morsomt og derfor vanskeligt at referere. Foredragets spørgsmål: Findes der en jysk novelle? blev besvaret med et ja. Dette svar blev illustreret ved mange eksempler fra senere forfatterskaber, og det blev hele tiden understreget, at dette træk eller dette stykke skyldtes inspiration fra Blicher. Man kunne finde Blichersk labyrintiske teknik hos Per Højholt og selvfølgelig en særlig jysk tone i Jeppe Aakjærs lyrik og noveller, men ligesom forbilledet var Aakjær også inspireret af udenlandsk litteratur, herunder skotsk(!). Foredragsholderen sammenfattede Aakjærs sammensatte inspirationskilder til Darwin, Nietzsche, Blicher, Robert Burns og Peter Sabro. Aakjær var som Blicher engageret i samfundet, og Rebild Bakker blev vel hans Himmelbjerget. I hvert fald blev Aakjær bedt om at skrive en kantate til åbningen af området. Men i modsætning til Blicher kan Aakjær vel karakteriseres som naturromantiker, han var imod både Hedeselskab og Andelsbønder. Han anklagede Hedeselskabet for at ville gøre Jyl-

spinkle tråd til historiske kendsgerninger.

To korte indlæg ved middagen hylde dels selskabets nuværende formandspar, dels slægten Blichers stadige livskraft, og så gik vi over i laden til underholdningen, som bestod i oplæsning af tekster af Blicher. Først gjaldt det digte fra "Svithiod" og afsnit fra "I Sverrig", som begge udgør årgaven, dernæst fra "Trækfuglene", i begge tilfælde ved Erik og Erik, dvs. skuespiller Erik Kühnau og operasanger Erik Harbo. Et særligt indslag leverede Erik Kühnau ved at læse optegnelse 26 den 4. februar 1711 fra "En Landsbydegns Dagbog" og lade kaptajnen tale fynsk. Hermed var der lagt op til aftenens sidste indslag, nemlig oplæsning på jysk. Formanden havde nu fået selskab af næstformanden og Jens Kristian Lings, og de tre opførte/oplæste seks "numre" fra "E Bindstouw".

Uanset hvad vi foretog os, indledte vi med fællessang – selvfølgelig fortrinsvis af Blicher.

Blichers mange stemmer kunne være overskriften for hele seminaret, men det var selvfølgelig tydeligst i foredragene og studiekredsene.

Det første foredrag fredag aften drejede sig om Peer Spillemand.

Thorkild Borup Jensen søgte baggrunden for denne figur dels i Blichers selvbiografi, som er skrevet i distancerende 3. person, dels i det forhold, at novellerne fra begyndelsen rummer flere stemmer og opererer med jeg-fortællere med begrænset indsigt eller begrænset ærlighed. Herfra er der ikke langt til en egentlig personalisering af et alter ego, som træder frem i sin morsomme eller tragi-

komiske udgave i "Ak, hvor forandret" 1828, som deltagerne var blevet opfordret til at læse.

To citater var centrale i indkredsningen af figuren, nemlig fra selvbiografien (1840): "Efterat have stræbt saameget, og udrettet saalidt, kunde man maaskee ikke undres over, om den jyske Sisypus lod Steen nu ligge ved Steen, og gjemte, hvad han videre maatte frembringe, til sin Dødsboes Slutning", og fra præsentationen af Peer Spillemand i "Himmelbjerget", 1833: "her - han pegede paa mig - "ser De en Mand, som er Alting, ligeledes, det forstaar sig, i egen Indbildning. Han tror nemlig om sig selv, at han er Poet, og saadanne Folk, veed De, har jo deres Næse alle vegne. Han har læst en Hob baade Gamelt og Nyt, og gjort et Par Rejser med Smakken og Dampskibet mellem dette og Kjøbenhavn, og derfor er han nu fast overbeviist om, at han kjender Verden, skjøndt han ej engang kjender sig selv, og enhver Dosmer kan ride ham til Vands, naar han blot veed at stikke ham hans egen Kjepest mellem Benene. For resten gjør han intet Ondt, naar man blot lader ham snakke og tier, og ikke forstyrrer ham i hans Drømmerier. Hans Navn er ellers Peer Spillemand. -"

I denne og de senere noveller er Peer Spillemand og Blicher blevet fætre. I "Ak. Hvor forandret" og "Eva" er Peer Spillemand blot kammerat til den anden hovedperson. I novellerne fra 30erne og 40erne varieres spillet mellem Peer og S. S. Blicher på talrige måder. Den ene korrigerer den anden, tilføjer noter, verificerer osv.; således er "Baglæns" skrevet af Peer Spillemand og udgivet med

det er ægtefælle eller børn, det er gået ud over; her holder de indimellem af hinanden og ser nye muligheder, som de bilder sig ind kan vare lidt endnu, indtil det ikke holder mere, og de bedrager hinanden igen og kommer på den måde tilbage til udgangspunktet, måske lidt klogere på det hele, men ikke nødvendigvis, det er langt fra nogen selvfølge.

Det er det, Ida Jessen skriver om, og ih, hvor er det velkendt stof, ih, hvor har vi læst om det mange gange før, og hvor mange gange har vi ikke selv set det i den virkelighed, vi lever i.

Og alligevel læser vi Ida Jessens bøger så ivrigt og forslugent, som vi gør. Hvorfor gør vi det? Hvorfor har hendes bøger fået den anerkendelse og udbredelse, de har? Hvorfor skal hun fx have Blicherprisen i dag?

Det skal hun, fordi hun ikke alene har et suverænt sikkert greb om den måde, man skal fortælle en historie, så folk hører efter; men også fordi hun ved noget om mennesker, som vi ikke har hørt før. Ida Jessen ser det, hun ser som kendsgerningerne, i øjnene, og hun giver det videre, hun giver ikke en sludder for en sladder. Hun giver råb for usødet; hun stryger ikke sin læser med hårene. Hun fortæller det, hun ved, det, hun synes, vi skal vide, selvom det ikke altid tager sig lige kønt ud, det, hun ved.

Ida Jessens syn på tingene er ikke styret af fortvivlelse eller misantrop, langt fra; men der er overalt i hendes forfatterskab en fortrolighed med menneskelivet og dets grundvilkår, noget stilfærdigt, uforstyrreligt, afklaret: Det er, som om hun siger til sine personer og til sine læsere: Her skal I se, nu skal I høre godt efter. I

går og tror, I er så kloge, I bilder jer ind, at I har tjek på det hele, I tror, I kan styre det hele, inklusive jer selv; men se nu lige her, det er sådan, det er, det er sådan, vi er, det er sådan de er, dem, du omgiver dig med, og det er for så vidt skrækkeligt alt sammen; men det er sådan, det er, og det kan ikke være anderledes, jo, det kunne måske være både værre og bedre; men det er det ikke, det er lige sådan her det er, og det er det, vi har at tage stilling til, vi, der står midt i det, det er det, vi har at tage bestik efter.

Den eksplicit – jeg sagde eksplicit – religiøse, kristne baggrund er mindre udtalt hos Ida Jessen end hos Blicher, selvfølgelig er den det, det dikterer alene tidsforskellen mellem de to forfattere; men i indstillingen til tilværelsen, til måden at anskue menneskers færden i denne verden, synes jeg, at man uden at trække parallellen for langt, også kan se et fællesskab mellem Ida Jessen og Steen Steensen Blicher, fx som man møder ham i "Hosekræmmeren", "Præsten i Vejlbø" og "Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog".

Der er gået snart to hundrede år, siden Blicher skrev sine hovedværker; men i den illusionsløse aflæsning af den menneskelige komedie, i den nøgterne konstatering af, at det nu engang er sådan, det forholder sig i verden og med verden, og det er der ikke noget at gøre ved, dér mødes ikke desto mindre med alle deres forskelligheder og det nittende århundredes Steen Steensen Blicher og det enogtyvende århundredes Ida Jessen.

Kære Ida, til lykke med Blicherprisen 2011.

Næstformand Helle Frisman:

”Naar Du, kjære Læser! Giver Dig i færd med en dansk Bog, som – vel at mærke – ingen Oversættelse er, og samme finder Naade for dine Øjne: da opkaster Du sikkert det højst billige Spørgsmaal: ”Hvo monstro, haver været denne Forfatters Mønster og Forbilled?” Thi at en dansk Skribent – in specie en Digter – skulle være saa selvklod og dumdristig, at vove sig uden fremmed Vejledning ud på Autorbanens Gatis, det er jo hverken tænkeligt eller tilraadeligt.

Om du derhos læser kritiske Blade vil du vorde end mere overbevist om Rigtigheden af din Forudsætning; thi i saadanne vil du hyppigen støde paa Ytringer som denne: Vor Forfatter har aabenbarligen dannet sig efter A eller B eller C, og – om han er en af de stemplede – vor Digter har heldigen opfattet Ds eller Es eller Fs Aand”.....(”Røverstuen”, kap. 2)

Saadanne betragtninger, som Blicher her ironiserer over, kunne jeg selvfølgelig ikke finde på at anlægge. Alligevel:

Det første jeg tænkte på, da jeg læste ”Den der lyver”, var, at her har vi en forfatter, hvis jeg-fortæller er upålidelig – i en grad, der leder tankerne hen på ”Sildig Opvaagnen” af Blicher. I begge værker kan det være svært både for de optrædende personer og for læseren at skelne mellem forstillelse og oprigtighed, mellem maske og mennesket bagved.

Skæbnen – eller hvem det nu er – har nu villet, at Blicher-Selskabets årsfest er vendt tilbage – til Hofteatret, stedet for

professionelt maskespil. I sin tid tjente huset ikke kun som teater, men også som Maskeradesal. Her oplevede ”En mand, der kom til byen” det endelige resultat af sit ophold, nemlig i forlængelse af et maskebal at blive arresteret for senere at blive aldeles demaskeret og decapiteret, det var den 16. januar 1772. Vi ved alle, at det var Struensee. Vi nærmede os her en periode af historien, hvor det var farligt at være hersker, og det hjalp ikke at bære maske, for det gjorde modstanderne også, og det gjorde deres arbejde lettere. Vi, der har været i Sverige dette år, måtte også flere gange mindes Gustav III, som blev myrdet på et maskebal i 1792.

Mange af os har beskæftiget os med Blichers maskeanvendelse på alle mulige niveauer; mest direkte ses det i førnævnte ”Sildig Opvaagnen”, hvor et virkeligt maskebal er omdrejningspunkt. I familie med de talrige maskeringsniveauer er også dokumentfiktionen med dagbogsoptegnelser, ”Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog, fundne og gennemsete af S. S. Blicher” og glemte breve i chatoller, som vi ser i ”Skytten på Aunsbjerg”. Noget tilsvarende finder vi i ”Den der lyver”, og vi er hele tiden i tvivl om, hvem der lyver mest. Er det de skildrede personer, eller er det fortælleren, som viser sig at være hovedpersonens søster? Er alt dette maskespil hos vore forfattere en kvalitet? Ja, for det er jo ikke for sjov, de leger med illusioner. De viser hele tiden personernes facader, ser om bag ved dem, genopretter dem, respekterer dem, altså maskerne, og giver derved et spejl af den virkelighed, vi alle befinder os i. Personerne selv ken-

emnet ”tiden”, fra Davids salmer over Grundtvig og Blicher til Benny Andersens, og søndag ved Gudrun Aspels fortælling om det kirkelignende stenhus, skabt af Per Kirkeby. Begge dage blev fællessangen akkompagneret af Bente Harbo på henholdsvis flygel i laden og orgel i stenhuset. Og vi havde også en rigtig kirkesanger (Flemming Henriksen, Roskilde)

Selskabets jubilæum blev allerede første aften fejret med en power point-støttet beretning ved formand Harbo over historien fra Felix Nørgaards tid til i dag. Vi fik bl.a. oversigter over modtagere af Blicherprisen og over den omfattende udgivelsesvirksomhed. Det fremgik tydeligt at selskabet har udviklet sig fra en lille, måske elitær forening til en folkeligt forankret sådan med et medlemstal, der kun overgås af Aakjær-Selskabets.

Den første aften sluttede med natkasseseffilm, hvor vi så den første filmatisering af ”Præsten i Vejlbj”, stumfilmen fra 1922. Danske, engelske og franske programmer og samtidige avisomtaler i dagblade fra Grenå og øvrige Djursland var udstillet ved siden af salgsudstilling af selskabets bøger.

Lørdag aften var der festmiddag med taler, efterfulgt af underholdning i laden. Alt havde selvfølgelig med Blicher og jubilæet at gøre. Hovedtalen blev holdt af forfatter Knud Sørensen, som lagde vægt på samfundsdebattøren Blicher, hvis synspunkter udviklede sig i løbet af hans liv, og hvis direkte tilkendegivelser ikke altid var sammenfaldende med de holdninger, man kunne udlede af det skønlitterære forfatterskab. Et godt ek-

sempel her er de tidlige nærmest Malthus-inspirerede forslag til, hvordan man kunne få natmandsfolket til at dø ud som særlig befolkningsgruppe, og så den skildring, vi får i ”Kjeltringliv” og senere ”De udøbte” af samme folk.

Eftermiddagens udflugt til Aunsbjerg og Torning skulle også ses i perspektivet Blichers opvækst og flergrenede virksomhed. Den silkeklædte lille junker på Aunsbjerg, den tidligere forpagter i Randlev og derpå præst i Thorning ville have set med forbavselse på, at Aunsbjerg gods i dag drives af to personer, nemlig ejeren og én medhjælper. Hovedbygningen fra Blichers barndom står der endnu og skal snart restaureres. En stor tilbygning i romantisk borgstil fra første verdenskrigs tid ville måske have tiltalt Blicher. Man kan overveje, om vores

hovedperson ville have sagt ”Ak, hvor forandret” eller ”Nej, hvor forandret”.

Besøget i museet i Thorning var præget af stor gæstfrihed og kaffebord foranstaltet af Museumsforeningen, og vi nåede at se rummet med genstande og bøger der havde tilhørt Blicher og personer i hans verden – fra Mads Doss til Charlotte Schinkel; og besøget i kirken gav anledning til at fastslå novellen Else Sandberg/Præsten i Thornings meget

skyndte sig ud af en ørken.” Hvis Blicher havde øjne at se med nu, ville han ikke kunne kende noget fra sin tur over den midtjyske hede og ville måske tro, at al den frodighed, alle de svinestalde og gylletanke, alle de majsmarker og alleer, var et mareridtsagtigt fata morgana i hans lykkelige ørken, som jo ejes af alle og af ingen.

I dag kan det virke latterligt, at ingen andre havde blik for Jyllands store hede-strækninger, for nu KOM Blicher jo og så det for os alle sammen. Men det er så svært at se det som ingen andre ser. Vi mennesker har en tendens til at rette blikket samme vej, fordi vi ønsker enighed, fælles samtaleemner, vi ønsker ikke at være alene på heden. Når jeg nu i dag siger tusind tak for den fornemme hæder og denne fantastiske dag og føler, at lidt af Blichers tryllestøv bliver kastet over mig, må jeg tænke på det: At jeg skal bestræbe mig på at holde mine øjne åbne og SE. Tak skal I have.

TUSIND TAK!!!

Fristil over Seminar på Skærum Møller 30. 9. til 2. 10. 2011 ved Helle Frisman

Seminaret forløb efter tre (krydsende) hovedlinjer: 1) De mange stemmer i Blichers forfatterskab, 2) Blicher-Selskabets 60 års jubilæum og 3) bevidstheden om, at vi befandt os på et folkeuniversitetscenter, en kombination af højskole og universitet, af Grundtvig og Brandes.

Det sidste først. Vi fik allerede første dag et eksempel på, at træde kan knyttes på mange måder, nemlig ved Gudrun Aspels indledende præsentation af stedet, hvor hun både fik inddraget en mulig lokal model til en person i Blichers ”Himmelbjerg” og markeret, at den Nutzhorn, som i 1893 skrev en artikel om den første Himmelbjergfest, havde været lærer for den første Willemoes på Skærum Mølle. Endvidere fortalte hun fra godsejer Tangs tid om en bestyrer Eyde på Skærum Mølle. Han var brændevinsbrænder, og mens han endnu var bestyrer, købte han i 1859 en kro på

Herning Bakke, og senere, i 1880'erne, skænkede han et jordstykke til opførelse af Herning kirke, sådan at kirken kom til at ligge over for kroen i uldbyen Herning. En videre udfoldet redegørelse for Skærum Mølle i fortid og nutid kan læses på stedets hjemmeside.

Til en højskole hører morgensamling. Vi fik to fine udgaver, lørdag ved Bente Harbos fint disponerede oplæsning og fællessang over

der jo heller ikke deres egne masker.

Et andet fælles træk hos dagens prismodtager og vores indiskutable målestok, er, at handlingen ofte sættes i gang ved, at en mand (eller kvinde) kommer til byen. En novellesamling fra 2007 bærer endda titlen ”En mand kom til byen”. Et Blicher- eksempel kunne være, da Herredsfogeden kommer til Vejlbj og omegn engang for en tre hundrede år siden. Han bliver forlovet med præstens datter, og det bliver præstens død og datterens og Herredsfogedens ulykke. Meget hurtigt bliver han trukket rundt af den afviste medbejler Morten Bruus' maskespil, og selv om han ved, han skal være på vagt, viser det sig at han har været på vagt på en forkert måde. Lægen Christian, hovedpersonen i ”Den der ly-

Det er dette landskab (Lundbye 1845), der i al sin forandring til nutid, rummer Ida Jessens nutidskildringer af mennesker i et jysk univers.

ver”, bliver også fra første dag udsat for mange ubehagelige oplevelser, fire opskårne bildæk og siden anonyme, altså maskerede telefonopringninger og indbrud, og han kan heller ikke finde ud af, hvordan det hænger sammen.

Vi taler om to meget forskellige person-typer i to meget adskilte århundreder,

men skønt fagligt dygtige som henholdsvis lovkyndig og læge kan de i lige ringe grad finde ud af, hvad der foregår, og hvad de bliver hvirvlet ind i.

Hvad der sker, da en mand kommer til byen i ovennævnte novellesamling, varieres fra novelle til novelle. Jeg vil kort opholde mig ved en novelle, der hedder ”Vibeke”, en stramt komponeret lille historie, som handler om en moderne singlepige med godt job og god bolig i København, årligt stort selskab for vennerne, alt velordnet osv., men de andres børn som efterhånden kommer til, er lidt irriterende. Pludselig en dag flytter hun til en anden del af landet og på landet. De årlige fester fortsætter, dog gradvist med færre deltagere. Hun beslutter at få et barn og beder en ven fra yderkredsen om hjælp. Den bevilges, men uden resultat. Og så (citater): ”Det år holdt hun også en vinterfest” – og så bliver det snestorm med deraf følgende totalt afbud. ”Vibeke var sneet inde med en stegt gås og en stor juleskinke, rødkål og fire flasker snaps. Så gik strømmen.

Ud på aftenen bankede det på døren”. Halvandet år efter tager hun ved sommerfesten imod gæsterne med en lille pige på armen og et par år efter en lille dreng. Og børnene vokser sig store – og irriterende for de andre.

Eksemplet her er meget karakteristisk for Ida Jessens måde at proportionere meddelelser på. Vi får det indesneede julevarelager gengivet i detaljer, men hvem faderen til børnene er, indskrænkes til et bank på døren. Det kunne der analyseres og fortolkes meget på. (Læsere af såvel Martin A. Hansen som den

hellige skrift har sikkert mange perspektiveringsmuligheder). Jeg vil blot fremhæve stedet som et eksempel på, at man elegant taler uden om det vigtigste og alligevel forstår, et træk, som normalt opfattes som jysk. (Det betyder ikke, at Ida Jessen i andre sammenhænge vælger at afholde sig fra detaljerede og sanselige skildringer).

I Blichers novelle "Le Petitmaître d'École" har titelpersonen en kone, Susanne, der som ung og smuk en dag under Napoleonskrigene var draget af sted med en fransk soldat, en Sappeur, der var kommet til byen; men hun vendte tilbage få dage efter, angiveligt fra et familiebesøg. Fortælleren af historien havde truffet hende ret medtaget ved vejkantet og taget hende op at køre. Syv år efter kommer samme fortæller forbi den by, hvor tidligere omtalte lille skolemester nu var blevet virkelig skolemester, og ved besøget konstaterer han, at den bortløbne og hjemkomne Susanne nu er gift med skolemesteren, som er meget lidt køn, meget ucharmerende og heller ikke særlig kvik, og mere interessant, at det ældste barn ligner den franske Sappeur. Men hun, hustruen Susanne, er resigneret og ældet.

I de to noveller med halvandet hundrede års mellemrum skildres i første omgang to meget forskellige kvinder, en moderne meget selvstændig person, der selv - tilsyneladende - vælger bopæl, livsstil, tidspunkt for børn, og en anden, der også havde søgt at vælge, men var blevet droppet og derpå havde måttet lade omgivelserne vælge for sig. Det knugende er, at ingen af dem er lykkelige. I begge tilfælde er faderen til

henn. børnene og ældste barn officielt anonym, omgivelserne lader som ingenting. Man holder masken, men snakker nok bag den. Det der var en skam i det gamle miljø, er det ikke i det moderne. Men begge forfattere lader på en diskret måde den kvindelige hovedpersons eksistentielle tomhed forplante sig til læseren. "Vibeke" slutter således: "Men stadig kunne det ske, at tomheden slog sammen i luften foran hende, og at hendes eget selskab, hendes egne venner kedede hende, dyrene og blomsterne, det kunne alt sammen være hende så fremmed og uvedkommende.

For en kort stund."

Her havde jeg forberedt en række sammenlignende eksempler på pirrende, urovækkende indledninger i de to forfatterskaber. Af hensyn til tiden nøjes jeg med at citere færdig fra "Røverstuen", kap.2:

"Eller om han (forfatteren) er blandt de upriviligerede – dette produkt er en mislykket efterligning af G eller H eller I."

Dagens prismodtager er ingenlunde blandt de upriviligerede. Der er ikke tale om efterligninger.

Men begge forfatterskaber er bestandigt foruroligende ved i deres kombination af smertefulde afsløringer og diskrete tildækninger at vise tilværelsens kompleksitet i genkendelige miljøer og natur med karakteristiske sansede detaljer.

Hjertelig til lykke.

PS. Pristalegenren tillader nogle friheder, et foredrag ikke kan. Til gengæld er der kvantitative begrænsninger.

Takketale ved overrækkelse af Blicherprisen 9. oktober 2011

Jeg må sige, at det gav et gib i mig, den morgen her i foråret, hvor jeg travede rundt oppe på Kastelsvolden, langt fra Blicher-land, da min mobiltelefon gav sig til at ringe i lommen på mig, og en fremmed herrestemme præsenterede sig som Erik Harbo, formand for Blicherselskabet, og fortalte, at jeg skulle have en pris. Sikke en lykke at få sådan en op-ringning. Jeg er meget meget stolt og meget meget glad. Det er en stor ære at på nogen måde kunne knyttes til navnet Blicher. I Blicher-land har selv stednavnene magisk klang. Aunsbjerg, Torning, Hald, Lysgård, Vejlbj og Vium. Da jeg begyndte at skrive mine romaner fra det fiktive Hvium – med H – fra Limfjordseggen – var det nu Niels Blichers topografi over Vium præstekald, jeg havde i tankerne. Jeg tænkte jeg ville skrive en slags topografi over et nutidens Hvium. Jeg lånte noget af magien ved det navn, jeg pudrede mig med lidt af det blicherske tryllestøv, som jo paradoksalt nok er den tørreste sandjord og de hårdeste livsforhold. Han satte Danmarks tørre forhungrede egne på landkortet på et tidspunkt, hvor alle beskrivere, hvad enten det var malere, forfattere eller videnskabsmænd, havde øjnene rettet mod Guldalderens nationalromantiske projekt og de høje ranke bøgestammer og de blanke sunde. Han Så Jyllands ørken, lyngen, den brune hede, taterne, hede-bønderne. Han var en pioner, langt forud for sin tid. Jeg, der er vokset op på en tidligere hedeegn, er flasket op med Blicher. Han har som en af de eneste be-

skrevet min barndoms egn, Vejle Veste-regn, som den så ud, inden hedesagen vandt frem. Jeg læser her fra indledningen til Røverstuen: "Når man omsider rygningen af Jylland, udbreder sig for øjet de uhyre, flade heder, i førstningen bestrøede med gravhøje, hvis antal dog stedse aftager, så at man med rimelighed kan formode, at denne strækning aldrig tilforn har været opdyrket. På østsiden af denne lyngslette findes dog hist og her noget kort, purlet egekrat, der for vildfarende kan tjene i stedet for kompas; thi træernes kroner er alle bøjet mod østen. For resten øjner man på de store lyngbakker kun lidet grønt: en enkelt græsplet eller en ung bævreasp, som man da med forundring adspørger: Hvor est du kommet her? Løber en bæk eller å gennem heden, da forkynder ingen enge, ingen busk dens nærværelse; dybt nede mellem udhulede bakker snor den sig lønlig og med en fart, som om den